

6458 укр

БІБЛІОТЕКА
АЛЯВНІ КНИЖЕЧКИ

ч. 1.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

СОН

та інші поеми

ВИДАВНИЦТВО КЕНТ/ГЕЛЬСІНКІ

6458 УКР

ТАРАС ШЕВЧЕНКО/ПОЕМИ

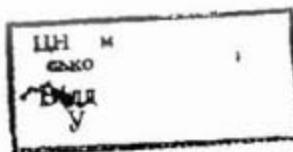
БІБЛІОТЕКА
«ЗАХАЛЯВНІ КНИЖЕЧКИ»

Ч. 1.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

СОН

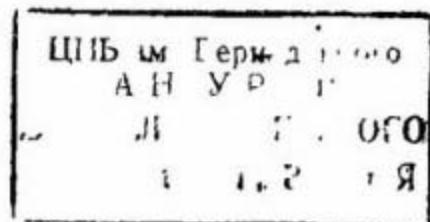
та інші поеми

ВИДАВНИЦТВО КЛНТ/ГЕЛЬСІНКІ

ШБ(АУР)5-5

Редактор: Богдан Кенпрэжинський

ГЕЛЬСІНКІ 1943
ЧЕРЕНКАМИ ДРУЖАРІ ФІНСЬКОГО ЛІТЕРАТУР-
НОГО ТОВАРИСТВА

Сон

Дух правди, що його світ
не може прийняти, бо не
бачить його, ані знає його.
Іоанн, гл. XIV, ст. 17.

У всякого своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає,
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину;
Той тузами обірає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата;
А той, тихий та тверезий,
Богобояликий,
Як кішечка підкрáдеться,
Вижде нещасливий
У тебе час, та й запустить
Пазурі в печінки, —
І не благай, не вимолять
Ні діти, ні жінка;
А той, щедрий та роскішний,
Все храми мурує,
Та «отечество» так любить,
Так за ним бідкує,
Та так в його, сердешного,
Кров, як воду, точить! ...
А братія мовчить собі,
Витрішивши очі,
Як ягнята: «Нехай!» — каже —
«Може так і треба!»

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Так і треба! Бо немає
Господа на небі!
А ви в ярмі падаєте,
Та якогось раю.
На цім світі бажаєте . . .
Немає! немає!
Шкода ї праці! Схаменіться:
Усі на цім світі, —
І царята і старчата, —
Адамові діти!
І той . . . і той . . . А що ж то я!
— Ось що, добрі люди:
Я гуляю, бенкетую
В неділю і в будень;
А вам нудно, жалкуєтесь . . .
Їй-Богу, не чую!
І не кричіть! Я свою п'ю,
А не кров людськую.

Отак, ідучи попід тинню
З бенкету п'янин уночі,
Я міркував собі, йдучи,
Поки доплентався до хатини.
А в мене діти не кричать
І жінка не лає, —
Тихо, як у раї,
Усюди божа благодать:
І в серці, і в хаті.
Ото ж я ліг і спати;
А вже підпилий як засне,
То, хоч коти гармати,
І усом не моргне.

I.

Та й сон же, сон, на причуд дивний,
Мені приснився:
Найтврзіший би упівся,
Скупий жидюга дав би гривню,
Щоб позирнуть на ті дива;
Та черта з-два!
Дивлюсь: так, буцім-то сова
Летить лугами, берегами,

СОН

Та нетріями,
Та глибокими ярами,
Та широкими степами,
Та байраками;
А я за нею, та за нею
Лечу й прощаюся з землею:

— »Прощай, світе! Прощай, земле,
Неприязній краю!
Мої муки, мої люті
В хмарі заховаю.
А ти, моя Україно,
Безталанна вдово!
Я до тебе літатиму
З хмари на розмову,
На розмову тиху, сумну,
На раду з тобою;
Опівночі падатиму
З чистою росою.
Порадимось, посумуєм,
Поки сонце встане,
Поки твої малі діти
На ворога стануть.
Прощай же ти, моя нене,
Удово-небогол
Годуй діток; жива правда
У Господа Бога!»

Лечу... Дивлюся — аж світає,
Край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють;
Між ярами над ставами
Верби зеленіють;
Сади рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють в полі.
І все то те, вся країна,
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Ранньою росою,

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Вмивається, красується,
Сонце зустрічає —
І нема тому почину,
І краю немає.
Ніхто його не додбає
І не розруйнує,
І все то те... Душа моя!
Чого ти сумуєш?
Душа моя убогая!
Чого марно плачеш?
Чого тобі шкода?

— »Хіба ти не бачиш?

Хіба ти не чуєш людського плачу?
То глянь, подивися! А я полечу
Високо-високо за синій хмари:
Немає там власти, немає там кари,
Там сміху людського і плачу не чутъ.
Он глянь, — у тім раї, що ти покидаєш,
Латану свитину а каліки знімають,
З шкурою знімають, — бо нічим обуть
Панят недорослих. А он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, едину дитину,
Єдину надію — в військо отдають,
Бо його, бач, трохи... А он-де під тином
Опухла дитина голодна мре,
А мати пшеницю на панщині жне.

А он — бачиш?... Очі, очі!
На що ви вдалися?
Чом ви змалку не висохли,
Слізьми не злилися?
То покритка попід тиню
З байстрем шкандибає,
Батько й мати одцурались,
І чужі не приймають,
Старці навіть цураються...
А панич не знає,
З двадцятою, недолюдок,
Душі прошиває.

СОН

Чи Бог бачить із за хмари
Наші сльози, горе?
Може, й бачить, та помо́га —
Як і оті гори
Предковічні, що політі
Кровію людською! . . .

Душе моя убогая,
Лишенько з тобою!
Уп'emosя отрутою,
В кризі ляжем спати,
Пошлем думу аж до Бога,
Його розпитати:
Чи довго ще на цім світі
Катам панувати?

Лети ж, моя думо, моя лютя муко!
Забери з собою всі лиха, всі зла,
Свое товариство! Ти з ними росла,
Ти з ними кохалась; іх тяжкії руки
Тебе повивали. Бери ж іх, лети,
Та по всьому небу орду розпусті!

Нехай чорніє, червоніє,
Полум'ям повіє,
Нехай знову рига змії,
Трупом землю криє.
А без тебе я денебудь
Серце заховаю, —
Та тим часом пошукаю
На край-світа раю.

ІІ.

І знов лечу понад землею,
І знов прощаюся я з нею.
Тяжко матір покидати
У безверхій хаті,
А ще гірше дивитися
На сльози та лати . . .
Лечу, лечу, а вітер віє;
Передо мною сніг біліє;
Кругом бори та болота,
Туман, туман та пустота . . .

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Людей не чутъ, — не знатъ і сліду
Людської страшної ноги . . .

— »І вороги й не-вороги,
Прощайте! В гості не прийду.
Упивайтесь, бенкетуйте!
Я вже не почую, —
Один собі на вік-віки
В снігу заночую.
А поки ви дознаєтесь,
Що ще є країна
Неполита слізьми, кров'ю,
То я одпочину,
Одпочину . . .»

Аж слухаю:
Загули кайдани
Під землею. Подивлюся . . .
О, люде поганий!
Де ти взявся? Що ти робиш?
Чого ти шукаеш
Під землею? Ні! Вже, мабуть,
Я не заховаюсь
І на небі!
За що ж кара?
За що мені муки?
Кому я що заподіяв?
Чи і тяжкі руки
В тілі душу закували,
Серце запалили
І галичі силу —
Думи розпустили?
За що, не знаю, а караюсь,
І тяжко караюсь!
А коли я спокутую?
Коли діжду краю?
Не бачу й не знаю.

Заворушилася пустиня . . .
Мов із тісної домовини
На той останній страшний суд
Мерці за правою встають.
То не вмерлі, не зариті,
Не суда ідуть просити;

СОН

Ні, то люди, живі люди,
В кайданах забиті,
Із нор золото виносять,
Щоб пельку залити
Неситому... То катаржні!
А за що? Те знає
Вседержитель; а може ще
І Він не добачає!
Он-де злодій штемпований
Кайдани волочить;
Он розбійник катований
Зубами скречоче, —
Недобитка, товариша,
Зарізати хоче.
А між ними, запеклими,
В кайдани убраний,
Цар всесвітній, цар волі, цар
Штемпом увінчаний.
В муци, в каторзі — не просить,
Не плаче, не стогне...
Раз добром налите серце
В і к не прохолоне.

А де ж твої думи, рожевій квіти?
Доглядані, смілі, викохані діти?
Кому ж ти їх, друже, кому передав?
Чи, може, на віки в серці поховав?
Ой, не ховай, брате! Розсип іх, розкідай!
Зійдуть, і ростимуть, і вийдуть з них люди.
Чи ще митарство, чи вже буде?
Буде, буде, бо холодно, —
Мороз розум будить.

III

І знов лечу Земля чорніє.
Дрімає розум, серце мліє.
Дивлюсь: хати понад шляхами
То гірд із стома церквами,
А в гірді, мов журавлі,
Замуштували москалі:
Нагодовані, обуті
І кайданами окуті,
Муштруються.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Дал гляну:
У долині, мов у ямі,
На багнищі ггород мріє;
Над ним хмарою чорніє
Туман тяжкий... Долітаю, —
То ггород без краю.
Чи то турецький?
Чи то німецький?
А може те, що й московський!
Церкви та палати,
Та пани пузаті,
І ні однісінької хати!

Смеркалося. Огонь — огнем
Кругом запалало,
Аж злякався... — «Ура! Ура!
Ура!» закричали.
— »Цу-цу, дурні! Схаменіться!
Чого се ви раді?
Щб орете?»
— »Екай хахол!
Не знаєт параду!
У нас парад. Сам ізволіт
Севодня гуляті.»
— »Та де ж вона, тая цяця?»
— »Вот — відішь палати?»

Штовхаюсь я; аж землячик,
Спасибі, признався,
З цинковими гудзиками;
— »Де ти зде заселся?«
— »З України.«
— »Да как же ты
И говорить не вмееш
По здешнему?« —
— »Ба ні», кажу,
»Говорить я вмію,
Та не хочу.«
— »Екож чудак!
Я все входи знаю;
Я тут служу; коли хочеш,
В дворец попитаюсь
Ввести тебе. Только, знаєш,
Ми, брат, просвіщенни, —

СОН

Не поскунісь полтінкою!»
— «Цур тобі, мерзений
Каламарю!»

І зробився
Я знову незримий,
Та й пропхався у палати.
Боже мій единий!
Так от-де рай! Уже нá-що
Золотом облиті
Блюдодизи! Аж ось і сам,
Високий, сердитий,
Виступає. Обік його
Жіночка небога,
Мов оненьок засушений,
Тонка, довгонога,
Та ще й на лихо, сердешне,
Хита головою.

— «Так оце-то та богиня?!

Лишенько з тобою!
А я, дурний, не бачивши
Тебе, ціце, й разу,
Та й повірив тупорилим
Твоїм віршомазам!
От-то дурний! А ще й битпі!
На квіток повірив
Москалеві! От і читай,
І йми ти їм віри!»

За богами — панства, панства
В серебрі та златі!
Мов кабани годовані,
Пикаті, пузаті!
Аж потіють та товнляться,
Щоб то ближче стати
Коло с а м и х : може, вдарятъ,
Або дулю дати
Благоволить — хоч маленіку,
Хоч пів-дулі, аби тільки
Під самую піку.
І всі уряд поставали
Ніби без'язикі,
А-ні теленъ! . . . Цар цвенъкас,
А диво-цариця,
Мов та чапля між птахами

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Скаче, бадьориться.
Довгенько вдвох походжали,
Мов сичі надуті,
Та щось нишком розмовляли
(Здалека не чути) —
Об «отечестві», здається,
Та нових петлицях,
Та об муштрах ще новіших;
А потім цариця
Сіла мовчки на дзиглику.
Дивлюсь: цар підходить
До найстаршого, та в пику
Його як затопити!
Облизався неборака,
Та меншого в пузо —
Аж загуло! . . . А той собі
Ще меншого туга
Межи плечі; той — меншого,
А менший малого,
А той дрібних; а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по улицях,
Та й давай місити
Недобитків православних,
А ті голосити,
Та верещать, та як ревнуть:
»Гуля наш батюшка, гуля!
Ура! ура-а-а!»

IV.

Зареготовся я, та й годі!
А й мене давнули
Таки добре. Перед світом
Усе те заснуло;
Тілько де-де православні
По кутках стогнали
Та, стогнучи, за б а т ю ш к у
Господа благали.
Сміх і слізози!

От пішов я
Гброд озирати.
Там ніч, як день. Дивлюся я:
Палати, палати

СОН

Понад тихою рікою,
А беріг **общитий**
Увесь каменем.

Дивуюсь,
Мов несамовитий:
Як то воно зробилося
З калюжі такої
Таке диво! Отут крові
Пролито людської
І без ножа!

По тім боці
Твердиня й давниниця,
Мов та швайка загострена, —
Аж чудно дивиться,
І даигарі теленькають.
От я повертаюсь —
Аж кінь летить, копитами
Скелю роабиває.
А на коні сидить бхляп,
У світі — не світі,
І без шапки; якимсь листом
Голова повита.
Кінь басує, — от-от річку,
От-от перескочить.
А він руку простягає,
Мов світ увесь хоче
Загарбати.

Хто ж се такий?
От собі й читаю,
Що на скелі наковано:
»Первому Вторая»
Таке диво поставила.
Тепер же я знаю:
Се той Первый, що розпинав
Нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову-сиротину.
Кати, кати, людоїди!
Наїлись обое,
Накралися! А що ваяли
На той світ з собою?
Тяжко, тяжко мені стало,
Так, мов я читаю
Історію України.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Стою, заміраю.
А тим часом тихо, тихо
Та сумно співає
Щось такеє невидиме:

»Із города, із Глухова
Полки виступали
З заступами на лінію.
А мене послали
У столицю з козаками
Наказним гетьманом.
О, Боже мій милосердний!
О, царю поганий!
Царю проклятий, неситий,
Гаспіде лукавий!
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
Благородними кістками!
Поставив столицю
На їх трупах катованих
І в темній темниці
Мене, вольного гетьмана,
Голодом замучив
У кайданах!... Царю, царю!
І Бог не розлучить
Нас з тобою: кайданами
Скований зо мною
На вік-віки. Тяжко мені
Вітати над Невбо!
України далекої,
Може, вже немає...
Полетів би, подивився,
Так Бог не пускає.
Може Москва випалила,
І Дніпро спустила
В сине море, розкопала
Високі могили,
Нашу славу? Боже милий!
Зжалься, Боже милий!«

Та й замовкли. Дивлюся я:
Біла хмара криє
Сіре небо; а в тій хмарі —
Мов звір в гаї вие.

СОН

То не хмара, білі птахи
Хмарою спустились
Над царем тим мусянжковим,
І заголосили:

»І ми сковані з тобою,
Людоїде, змію!
На страшному на судищі
Ми Бога закриєм
Од очей твоїх неситих.
Ти нас з України
Загнав, голих і голодних,
У сніг на чужину
Та й порізав, а з шкур наших
Собі багряницю
Пошив жилами твердими,
І заклав столицю
В новій рясі. Подивися:
Церкви та палати!
Веселися, лютий кате,
Проклятий, проклятий!»

V.

Розлетілись, розсипались.
Сонечко вставало;
А я стояв, дивувався
Так, аж страшно стало.
Уже вбогі ворушились,
На труд поспішали,
І москалі на розпуттях
Уже муштрувались.
Покрай улиць поспішали
Заспані дівчата,
Та не в дому, а до дому:
Посилала мати
На цілу ніч працювати,
На хліб заробляти.
А я стою, похилившись,
Думаю, гадаю:
— «Як-то тяжко той насущний
Люди заробляють!»

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

От і братія синула
У сенат писати
Та підписуватъ, та драти
І за батька і в брата.
А між ними і землячки
Де-де проглядають;
По-московськи так і чешуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що з малечку
Цвенькатъ не навчили
По-німецьки, а то тепер
І кисни в чорнилі...
П'явки, п'явки! Може, батько
Останню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови!...
Україно, Україно!
Оце твої діти,
Твої квіти молоді,
Чорнилом политі,
Московською блекотою,
В німецьких петлицях
Замучені. Плач, Україно,
Бездітна вдовице!

Піти лишень, подивиться
До царя в палати:
Що там робиться? Приходжу —
Старшина пузата
Стоїть рядом, сопе, хропе
Та понадувалась,
Як індики, і на двері
Косо поглядала.
Аж ось вони й одчинились —
Неначе в берлога
Ведмідь виліз. Ледве-ледве
Переносить ноги,
Та одутий, аж посинів:
Похмілля прокляте
Його мучило. Як крикне
На самих пузатих, —
Всі пузаті до одного
В землю провалились.

СОН

Він випучив баньки з лоба, —
І все затрусилося,
Що осталось. Мов скажений,
На менших гукає, —
І ті в землю; він на дрібних, —
І ті пропадають;
Він до челяді сунеться, —
І челядь пропала;
До москалів, — москалики
Тяжко застогнали,
Пішли в землю! Диво дивне
Сталося на світі!
Дивлюся я, що дальш буде,
Що буде робити
Мій ведмедин?
Стойте собі,
Голову понурив
Сіромаха. Де ж ділася
Ведмежа натура?
Мов кошеня — такий чудний! . . .
Я як засміявся!
Він і почув, та як гикне!
Я й перелякався,
Та й прокинувсь.

Отаке-то
Приснилося диво!
Чудне якесь! Таке тільки
Сниться юродивим
Та п'янницям. Не здивуйте,
Брати мої милі,
Я не свое розказував,
А те, що приснилось.

8. VII. 1844.
Петербург.

Кавказ

(Якову де Бальмену)

Хто дастъ у голову мою
воду, і очам моїм джерело
сліз, щоб я день і ніч пла-
каю за тих, що їх побито.
Ієремія, гл. IX, ст. 1.

За горами гори, хмарами повиті,
Засіяні горем, кровю политі!

Спокон-віку Прометея
Там орел карас.
Що-день божий довбє ребра
І серце розбиває;
Розбиває, та не вин'є
Живущої крові,
Вони знову оживас,
І смеється знову.
Не вмірає душа наша,
Не вмірас воля,
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скус душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Не нам на прю з Тобою stati,
Не нам діла Твої судити:
Нам тільки плакати, плакати, плакати,
І хліб насущний замісить
Кривавим потом і слізами.
Кати зищаються над нами,
А правда наша п'яна спить!

КАВКАЗ

Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений,
І нам даси жити?
Ми віруєм Твоїй силі
І Слову живому:
Встане правда, встане воля,
І Тобі одному
Поклоняться всі язики
Во віки і віки.
А поки-що — течуть ріки,
Криваві ріки! ...

За горами гори, хмарами повиті,
Засіяні горем, кровлю політі!

Отам-то Милостиві Ми
Ненагодовану і голу,
Застукали сердешну волю
Тай цькуємо ...

Лягло кістymi
Людей муштрованих чимало.
А сліз? а крові? Утопить
Всіх імператорів би стало
З дітьми й внучатами, втопить
В сльозах удових ... А дівочих,
Пролитих нишком серед почі?
А матерінх гарячих сльоз,
А батьківських, старих, кривавих?
Не ріки, — море розлилось,
Огненне море! ...

Слава, слава
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям!
Слава!

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті;
І вам, лицарі великі,
Богом незабуті!
Борітесь — поборете:
Вам Бог помагає;
За вас сила, за вас воля
І правда святая!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

»Чурек і сакля — все твое, —
Воно не прощене й не дане,
Ніхто й не візьме за свое,
Не поведе тебе в кайдани.
У нас... На те письменні ми,
Читаем Божії глаголи, —
І од глибокої тюрми
Та до високого престола
Усі ми в золоті — і голі.
До нас в науку! Ми навчим,
По-чому хліб і сіль по-чім...
Ми не погани, —
Ми настоящі християни:
Храми, ікони
Усе добро — сам Бог у нас!
Нам тільки сакля очі коле:
Чого вона стойть у вас,
Не нами дана? Й чом ми вам —
Чурек же ваш, та вам не кинем,
Як тій собаці? Й чом ви нам
Платить за сонце не повинні!
Тай тілько ж то!
Ми малим ситі!

— А за те,
Як би ви з нами подружились,
Багато б дечого навчились.
У нас же й світ!... Як на те —
Одна Сибір неісходима!
А тюрм? А люду? Що й лічить!
Од молдаваніна до фіна —
На всіх язиках все мовчить...
Бо благоденствує!...

У нас
Святую біблію читає
Святий чернець, і научає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив — тепер на небі!
От бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,
Догматами не просвіщенні!
У нас навчиться! В нас дери,
Дери та дай,
І прямо в рай,

КАВКАЗ

Хоть і рідню всю забери!
У нас — чого то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Французів лаем, продаем
Або у карти програєм
Людей, — не негрів, а таких,
Таки хрещених, та — простих.
Ми не гішпани! Крий нас, Боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жиди: ми по закбну! . . .»

По закону апостола
Ви любите брата?
Суеслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу,
Та й лупите по закону:
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки,
Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!

За кого ж Ти розпинаєшся,
Христе, Сине Божий?
За нас добрих, чи за слово
Істини? Чи, може,
Щоб ми в Тебе посміялись?
Воно ж так і сталося!
Храми, капліці і ікони,
І ставникій і мірри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомимі поклони
За кражу, за війну, за кров, —
Щоб братню кров пролити, просим,
А потім в дар Тобі приносим
З пожару викрадений покров . . .
Просвітилися! . . . Та ще хочем
Других просвітити,
Сонце правди показати
Сліпим, бачиш, дітям.
Все покажем, — тілько дайте
Себе в руки взяти:

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як їх носить, і як плестій
Кнуті уздоваті, —
Всьому навчим, тільки дайте
Взяти свої гори, —
Останній, бо взялі вже
І поле, і море!

* * *

І тебе загнали, мій друже единий,
Мій Якове любий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролитъ
Кров добру, — не чорну; довелось запить
З московської чаши московську отруту.
О, друже, мій добрий, друже незабутий!
Живою душою в Україні вітай;
Літай з козаками понад берегами,
Розріті могили в степу назираї,
Заплач з козаками дрібними сльозами,
І мене з неволі в степу виглядай!

А поки-що — мої думи,
Мое лютє горе,
Сіяниму: нехай ростуть
Та з вітром говорять . . .
Вітер тихий з України
Понесе з росою
Тії думи аж до тебе;
Братньою сльозою
Ти їх, друже, привітаси, —
Тихо прочитаеш,
І могили, степи, гори,
І мене згадаеш.

18. XI 1845.
Переяслав.

ДО МЕРТВИХ І ЖИВИХ І НЕНАРОДЖЕНИХ ЗЕМЛЯКІВ МОЇХ, В УКРАЇНІ Й НЕУКРАЇНІ СУЩИХ, МОЄ ДРУЖНЕЕ

ПОСЛАНІС

Якщо хто каже, що люблю, мовляв, Бога, а брата свого ненавидить, то це брехня.

Соборн. посланіє апостола Іоана, гл. IV, ст. 20.

I.

І світає, і смеркає,
День божий минає,
І знову люд потомлений,
І все спочиває.
Тільки я, мов окаймний,
І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає;
Оглухли, не чують,
Кайданами міняються,
Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма; оруть лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Схаменітесь, недолюдки,
Діти юродиві!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Подивіться на рай тихий,
На свою Україну;
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйтесь, братайтесь!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі . . .
В своїй хаті — своя правда,
І сила, і воля!

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
Ли ви претеся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого, волі, волі,
Братерства братнього . . . Найшли,
Неслій, неслій з чужого поля,
І в Україну принеслій
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого . . . Кричите,
Що Бог создав вас не на те,
Щоб ви неправді поклонялись,
І хилитесь, як і хилялись,
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосів,
І сонця правди дозрівати
В німецькі землі, у чужії,
Претеся знову. Як би взяти.
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тоді б застався сиротою
З святими горами Дніпро!

Ох, як би то сталось, щоб ви не верталися,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
Не чули б у Бога вашої хули;
І сонце б не гріло смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі;
І люди б не знали, що ви за орлій,
І не покивали б на вас головою . . .

ПОСЛАНИЕ

Схаменітесь! Будьте люди,
Бо лихо вам буде:
Розкуються незабаром
Заковані люди;
Настане суд! Заговорить
І Дніпро, і гори,
І потече сто ріками
Кров у сине море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати:
Одцурається брат брата
І дитини мати;
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на віки прокленеться
Своїми синами.
Умийтеся! Образ Божий
Багном не скверніте!
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувати —
Бо невчене око
Загляне ім в саму душу
Глибоко, глибоко...
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, — і премудрих
Немудрі одурять.

II.

Як би ви вчились так, як треба,
То й мудрість би була своя;
А то вализете на небо:
»І ми — не ми, і я — не я!
І все те бачив, все те знаю:
Немає пекла, ані раю,
Немає й Бога, тільки я,
Та куцій німець уловатий,
А більш нічого... — »Добре, брате!
Що ж ти таке?«
— »Я не знаю —
Нехай німець скаже!«

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Отак то ви навчаетесь
У чужому краю!
Німець скаже: «Ви моголи».
— «Моголи, моголи;
Золотого Тамерлана
Унучата голі!»
Німець скаже: «Ви слав'яни».
— «Слав'яни, слав'яни;
Славних прадідів великих
Правнуки погані!»
І Колляра читаєте
З усієї сили,
І Шафарика, і Ганку,
І в слав'янофіли
Так і претесь, і всі мови
Слав'янського люду,
Всі знаете, а своєї
Дасть-Bіг! — »Колись будем
І по своїому глаголать,
Як німець покаже,
А до того й історію
Нам нашу розкаже.
Отоді ми заходимось!»

Добре заходились
По німецькому показу
Та й заговорили
Так, що й німець не второпа,
Учитель великий,
А не то, щоб прості люди.
А гвалту! а крику:
»І гармонія, і сила!«
Музика, та й годі!
А історія! — Поема
Вольного народу . . .
Що ті Римляни убогі!
Чорт-зна що — не Брути! . . .
У нас Брути і Коклеси
Славні, незабуті! . . .
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась, . . .
У голови гори слала,
Степом укривалась!»

ПОСЛАНІ

Кров'ю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах! . . .

Подивіться лишень добрे,
Прочитайте знову
Тую славу, та читайте
Од слова до слова;
Не мінайте ані титла,
Ніже тії коми,
Все розберіть, та й спитайте
Тоді себе: що ми?
Чи і діти? яких батьків?
Ким, за що закуті?
Та й побачите, що бось-що
Ваші славні Брути:

Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сміття ваші пані
Ясновельможній гетьмані!
Чого ж ви чванитесь, — ви,
Сини сердешної України?
Що добре ходите в ярмі,
Ще краще, як діди ходили?
Не чваньтесь: в вас деруть ремінь,
А з іх, бувало, й лійтопили!

Може чванитесь, що братство
Віру заступило?
Що Синопом, Трапезунтом
Галушки варило?
Правда ваша: найдались,
А вам тепер вадить,
І на Січі мудрий німець
Картобельку садить;
А ви її купуєте,
Істе на здоровля,
Та славите Запорожжя.
А чиею кров'ю
Ота земля напоена,
Що картоплю родить?
Вам байдуже — аби добра
Була для горбду!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

А чвáнитесь, що ми Польщу
Колись завалили! . . .
Правда ваша — Польща впала,
Та й вас роздавила.

Так ось-як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І нам, синам, передалі
Свої кайдани, свою славу!

III.

Доборолась Україна
До самого краю:
Гірше ляха свої діти
Лі розпинають;
Замість пива — праведную
Кров із ребер точуть, —
Просвітити, кажуть, хочуть
Материнські очі
Современними огнями,
Повести за віком,
За німцями недоріку,
Сліпую каліку.
Добре! Ведіть, показуйте!
Нехай стара мати
Навчаеться, як дітей тих
Нових доглядати!
Показуйте! За науку
Не торгуйтесь! — буде
Материнська добра плата:
Розпадеться луда
На очах ваших неситих;
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих! . . .

Учітесь, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь, —
Свого не цурайтесь:
Бо хто матір забувас.
Того Бог карає,

ПОСЛАНІ

Чужі люди цураються,
В хату не пускають.
Свої діти — як чужії,
І немає злому
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті
Дідів наших: тяжкі діла!
Як би їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину . . .

Отака-то наша слава,
Слава України! . . .
Отак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились
Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, коли,
За що розпинали? . . .

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
Благословіть дітей своїх
Твердими руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеться срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Новий засіє . . .
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

14. XII. 1845.
В'юнища.

ЗМІСТ

Сон	5
Кавказ	20
Посланіє	25

16020005-4 N